

Devletin Örnek Yurttaşları ya da Türkiye'nin kirli çamaşırları*

AYŞE GÜNAYSU

Rıfat N. Bali'nin Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950-2003) başlıklı kitabı, Türkiye'nin yalnızca yöneticilerinin değil, genel olarak Türkiye kamuoyunun da tamamına yakınının Türkiyeli Yahudileri gerçekte nasıl eşit yurttaşlar değil 'ebedi alacaklıları' olarak gördüğünü, devletin de Yahudi toplum önderlerini yurtdışında Ermeni karşıtı politikalarının uygulayıcısı olmaya zorladığını anlatıyor.

Devlet'in Örnek Yurttaşları, Rıfat N. Bali'nin, 2000 yılında yayımlanan ve 2005'e kadar 7 baskı yapan Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945) (İletişim Yay.) adlı kitabının bir devamı niteliğinde. Genel olarak gayrimüslimler, özel olarak da Yahudilerin Türkiye Cumhuriyeti tarihini anlatan Bir Türkleştirme Serüveni'nin kapağını kapadığınızda, yöneteniyle, yönetileniyle, ülke genelini, ırkçılığı nasıl da büyük bir doğallıkla içselleştirdiği, gözlerinizin önünde çarpıcı bir berraklığa kavuşmuş oluyordu.

İkinci kitap, Devlet'in Örnek Yurttaşları, Türkiye'nin bir varlık ve yokluk sorunu olarak yaşadığı Ermeni Soykırımı'nın tanınması çabalarına karşı kendi Yahudi yurttaşlarını kullanmak için kurduğu baskı mekanizmasını olanca açıkladığıyla, belgeleriyle, tanıklarıyla ortaya serdiği için hem tartışmasız bir 'ilk', hem de bundan sonraki tartışmalarda bir hareket noktası işlevi görecektir, çıkarsamalar yaparken oyunun kurallarını değiştirecek nitelikte. Artık bu kitaptan sonra, Yahudi kuruluşlarının Ermenilere karşı Türki-

ye'nin yanında yer alması konusu Türkiye'de Rıfat Bali'nin deyişle 'müesses nizam'ın çevirdiği dolaplar dikkate alınmadan tartışılmayacak. Ya da şöyle demek daha doğru: Bunlar dikkate alınmadan bu konunun tartışılması gayriahlaki bir davranış olacak. Çünkü kitabın sunduğu veriler bir gerçeği bütün açıklığıyla, hem de okuyana mahcubiyet ve derin bir acı duyurarak, belgesiyle, kanıtıyla sergiliyor: Yetkilisiyle, yetkisiziyle, basınıyla, kanaat önderleriyle, sistemin bütün öğeleri el ele vermiş, Türkiye Yahudi toplumunun önde gelen şahsiyetlerini, dini önderlerini, şantaj, tehdit, aba altından sopa göstermelerle, yurt içinde ve yurt dışında devletin sözcüleri, fahri temsilcileri haline getirmişlerdir.

Kitapta anlatılanları okudukça gayet iyi kurgulanmış bir kompo filmi izler gibi oluyorsunuz: Mekanizma o kadar sistemli bir şekilde kuruluyor ve çalıştırılıyor ki, Tel-Aviv'de düzenlenecek bir konferansa Ermeni araştırmacıların da katılacağı mı öğrenildi (1982), Washington'da kuruluş çalışmalarını süren Holokost Anıt-Müzesi'ne Ermeni Soykırımı'nın dahil edileceği mi duyuldu (1987), İsrail'de bir televizyon kanalının bir Ermeni Soykırımı belgeseli yayınlayacağı haberi mi alındı (1978 ve 1990), ABD Temsilciler Meclisi'nde çeşitli tarihlerde soykırımla ilgili karar tasarıları mı gündeme geliyor, derhal Türk Dışişleri'nin girişi mi, politika üfesiçilerinin temaslari ve de basının desteğiyle, Türkiyeli Yahudi liderler ve onların aracılığıyla ABD'deki Yahudi kuruluşlar seferber ediliyor, askeri, stratejik, lojistik ihtiyaçları nedeniyle Türkiye'ye önem veren İsrail yardımı çağırılıyor. Ve Türkiye bu sayede söz konusu Ermeni girişimini engellemeyi her zaman başarıyor.

Benzeri az görülür bir kaynak zenginliğiyle dikkat çeken Devlet'in Örnek Yurttaşları'nda, gelişmeler ve yaşananlar neredeyse sıfır yarımla, yalnızca arşiv belgelerine, kayıtlara, ilk elden tanıklıklara dayandırılarak aktarılıyor. Geniş arşiv yelpazesi, ABD'de American Jewish Committee (Amerika Yahudi Komitesi), National Archives and Records Administration (Amerikan Ulusal

İzel Rozental, Şalom, 15.08.2007

Arşivleri), United States Holocaust Memorial Museum (ABD Holokost Anıt-Müzesi) arşivlerinden Kudüs'teki İsrail Devlet Arşivi'ne, Merkezi Siyonist Arşivleri'ne, Tel Aviv'deki İtahdut Yotsei Turkia be-Israel (İsrail'deki Türkiyeli Yahudiler Birliği) arşivine, kişisel arşivlere ve hatta İstanbul'daki Manajans Thompson A.Ş.'nin özel arşivine kadar uzanıyor. Arşivler dışında, yararlanılan İngilizce, Türkçe, İbranca sayısız kitap, makale ve tez, günlük ve süreli basın taramaları, kişisel görüşmeler, anlatılan her şeyin somut kanıtlara dayandığını gösteriyor.

Şantaj, tehdit, aba altından sopa gösterme

Bu mekanizmanın çok katmanlı bir arka planı var: Birincisi, devletin 'marjinal' gördüğü, üstelik düşüncü özgürlüğünün bir gereği olarak kabul ettiği için büyük bir hoşgörüyü mazhar olmuş, kamuoyundan da tepki görmemiş azgın bir antisemitizm, ırkçılık ötesi bir nefret ve düşmanlık. İkincisi, devletin Yahudileri eşit yurttaşlar değil birer rehi-

ne olarak görmesi ve öyle davranması, genel olarak kamuoyunun da bu algıyı içselleştirmiş olması. Üçüncüsü, kendini sistem muhalifi olarak tanımlayanların da bu iki olguya tümüyle ilgisiz ve tepkisiz kalması, yer yer de, Yahudilere ilişkin stereotipleri içselleştirdiklerinden, dolaylı/dolaysız destek vermesi

Zincirlerinden boşanmış bir Yahudi düşmanlığına, ölümcül bir nefrete, sınırsız bir şiddete teşvik örneği mi istersiniz? Buyurun:

"Ve, İzmir'de Yunan'ı denize döken bu şuur ve iman, güveniyoruz ki çok geçmeden hain Yahudi'nin de sırtını tuşa getirip, şiş göbeğinin çatlamasına ve geberik cesedlerinin köpek balıklarına yem haline gelmesine vesile olacaktır. ... Aziz Müslüman Türk milletini! ... bu din, mukaddesat ve millet düşmanı hain Yahudi'ye güzel yurdunda hayat hakkı tanıma!... Ondan alış veriş etme... Satan Türk olsa bile atik davranıp, onun canını cehenneme göndereceksin."

Bu sözleri, bugün Milli Gazete'nin köşe yazarlarından olan Mehmed Şevket Eyyüğü'nin o dönemde yayımlanmakta olduğu Bugün gazetesinin 3 Eylül 1969 tarihli sayısında Şule Yüksel Şenler, 'Yahudiye Ölüm' başlıklı yazısında sarf etmiş. (s. 169)

Dönem, Milli Türk Talebe Birliği'nden gençlerin İstiklal Caddesi'nde "Kahrolsun Yahudiler", "Kahrolsun Siyonistler", "Yahudi ile alışveriş yapan dinsizdir", "Yahudileri boykot edelim" sloganlarıyla yürüttükleri (s. 167), 1978'de Ankara'da Hacı Bayram Camii'nde bir imamın "Ey cemaat... Allah'ın en kötü mahluku domuz mudur sanırsınız? Öyle sanıyorsanız aldanırsınız. Ben söyleyeyim: Allah'ın en kötü mahluku Yahudi'dir. Yahudi'nin kötü yeryüzünden kazanmadıkça beşeriyet rahat yüzü göremeyecektir" vaznları verdiği (s. 190) dönemdir.

Hahambaşılık, çeşitli tarihlere, hakaretler ağza alınmaz, tehditler boşverilemez duruma geldiğinde yetkililere başvurur. Bu tehditlerin önünün alınmasını ister. Verilen yanıtlar, çeşitli hükümetler döneminde hep aynıdır: Bunlar marjinal seslerdir. Toplum

Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri
Devlet'in Örnek Yurttaşları

(1950-2003)

RIFAT N. BALI

Rıfat N. Bali

Cumhuriyet Yıllarında

Türkiye Yahudileri: Devlet'in Örnek Yurttaşları (1950-2003)

Kitabevi Yayınları, Nisan 2009, 672 s.

Son derece karmaşık, şimdiye kadar hiç ele alınmamış, bilinen ama etrafından dolanılan bir konuya neşter vuran Örnek Yurttaşlar, Türkiye'nin, benzeri az bulunur bir ikiyüzlülükle bir yandan kardeşlik, tolerans, mozaik vs. edebiyatı yaparken, bir yandan da sözde 'eşit' yurttaşlarına yaptığı şantaj, tehdit, zorla minnettarlığını kanıtlama baskısını ve uluslararası planda çevirdiği dolapları şimdiye kadar görülmemiş bir açıklıkla sergiliyor.

üzerinde bir etkisi yoktur. Hem, Türkiye'de düşünce özgürlüğü vardır!

Bu 'marjinaler' görevlerini yapadursunlar, marjinal olmayanların, devletin en yetkili ağzlarının, toplumun en itibarlı kalemlerinin ve de Türkiye'nin kamuoyunun hemen tamamının, Yahudileri her zaman, ne yaparlarsa yapsınlar Türkiye'ye olan borçlarını ödeyemeyecek ebedi alacaklıları olarak gördükleri gerçeğinin, kanıtıyla, belgesiyle bir dokümentür *Devletin Örnek Yurttaşları*.

Yahudiler: Ebedi borçlular

Yahudiler 1492 yılından bu yana bu memlekette, her fırsatta, her yolla, her mecra üzerinden Türkiye'ye olan borçları başlarına kalarak yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Onlar hiçbir zaman kapatılamayacak bir hesabın borçlularıdır.

Türkiye ve Türkler 1492'de İspanya'dan 'kovulan' Yahudilere büyük bir alıcenaplıkla kucak açmıştır. Bununla kalmamış, 2. Dünya Savaşı yıllarında (ve öncesinde) Alman Yahudisi akademisyenler ve bilim insanları için güvenli bir sığınak olmuştur.

Yani, hiçbir kültüre sığınmayan, ister Do-

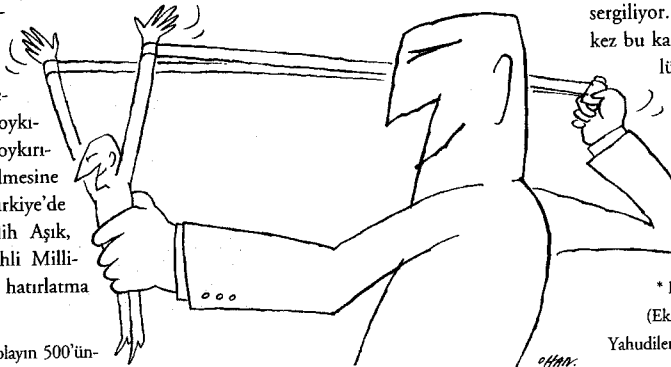
ğu, ister Batı, ister kentli, ister kırsal, bütün kültürlerde ayrılanan bir şey, geçmişteki 'iyilikler'in başa kakılması, karşılığında minnet ve minnetin gereğinin yerine getirilmesi talebi hiç utanmadan, hiç sıklımadan, Yahudileri "Türkiye aleyhindeki faaliyetler'e karşı harekete geçirmek için aralıksız tekrarlanır.

Yukarıda sözde 'marjinal'lerden örnek verdik. Şimdi de ana akımın sözcülerinden birinin, Türkiye'de liberal, demokrat basınının simgesi olarak kabul edilen Milliyet gazetesinin yazarlarından Melih Aşık'a bir bakalım: Yıl 1978. Washington'da kuruluş hazırlıkları süren Holokost Anıt-Müzesi'ne 20. yüzyılın ilk soykırımı olarak Ermeni Soykırımı'nın da dahil edilmesine karar verilmiştir. Türkiye'de kıyamet kopar. Melih Aşık, 20 Aralık 1987 tarihli Milliyet'te 'ebedi borcu' hatırlatma korosuna katılır:

"Halen önemli bir olayın 500'üncü yılını kutlamak amacıyla hazırlık yapıyor. Nedir bu önemli olay? Bu olay, İspanya'dan 1492 yılında kovulan Musevilerin, Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edilmesi olayıdır. ... Bizim Museviler o Musevilerdir. ... Ve şimdi o Yahudiler Soykırım Müzesi'nin köşesinde bizi soykırımcı olarak takdime hazırlıyor. Bu davranış 'tarihi nankörlük ve ayıplar' mülzesine yerleştirmek gerek önce..." (s. 325)

Melih Aşık, tabii ki yalnız değildir. Aynı ana akımın önde gelenlerinden Mehmet Ali Birand da, 29 Aralık 1987 tarihli Milliyet'te, aynı olayla ilgili olarak, "İspanyol engizisyonundan kaçan Musevilerin, Osmanlı İmparatorluğu'nun kollarını açıp İstanbul ve Selanik'e yerleştirmesinin '500'üncü yıldönümü'nü yakında törenlerle kutlamaya hazırlanan Musevi vatandaşlarımız"ı bu girişimi engellemek için alenen göreve çağırılmakta, "Ermeni-Türk çatışmaları"nın, Holokost Anıt-Müzesi'ne dahil etmekle "neler kaybedeceklerini herkesten iyi bildiklerini" hatırlatmaktadır. (s. 326)

Bu arada, Ermeni Soykırımı'nın tanım-

ması doğrultusundaki kampanyalara karşı gerek ABD, gerek İsrail'de müttefik kazanma çabalarına yetkililerin kimi zaman örtük, kimi zaman daha açık tehditleri de eşlik etmektedir. Her defasında aynı şablon tekrarlanır: Ermenilerin şu ya da bu girişimi, Türkiye'deki Yahudilerin güvenliği açısından 'iyi olmayacak'ır. Bu tehditler bir şekilde basına yansıdığı zaman ise, derhal yalanlama yoluna gidilir. Ama Bali, arşivlerden, tehditleri doğrulayan ilk elden tanıklıklar sunduğundan iplik artık pazara çıkmıştır.

Uzun sözün kısası

Son derece karmaşık, şimdiye kadar hiç ele alınmamış, bilinen ama etrafından dolanılan bir konuya neşter vuran *Örnek Yurttaşlar*, Türkiye'nin, benzeri az bulunur bir ikiyüzlülükle, bir yandan kardeşlik, tolerans, mozaik vs. edebiyatı yaparken, bir yandan da sözde 'eşit' yurttaşlarına yaptığı şantaj, tehdit, zorla minnettarlığını kanıtlama baskısını ve uluslararası planda çevirdiği dolapları şimdiye kadar görülmemiş bir açıklıkla sergiliyor. Bu alandaki kirlî çamaşırlar ilk kez bu kadar aleni bir şekilde ortaya dökülüyor. Darısı, kokusu artık dayanılmaz hale gelen, onlar yunup yıkanmadıkça bizlerin de kendimizi temiz hissemeyeceğimiz diğer alanlardaki kirlî çamaşırların başına diyor, Rifat Bali'ye teşekkür ediyorum.

* Bu yazı, Birlikim dergisinin 246. sayısında (Ekim 2009) yayımlanan 'Ermeni Soykırımı, Yahudiler ve Türkiye'nin Kirlî Çamaşırları' başlıklı yazının, yazar tarafından kısaltılmış halidir.